

De barre werkelijkheid

In Nederland krijgen twee aspecten van het ontwikkelingsvraagstuk veel accent, te weten de praktische hulpverlening en het formuleren van ideaalnormen voor de relaties tussen arme en rijke landen. De belangstelling voor de feitelijke hulp in ons land komt tot uiting in de vele projecten en deskundigen waarmee wij de ontwikkelingslanden bijstaan. De aandacht voor het formuleren van normen voor de noord-zuid-betrekkingen blijkt uit de interesse die in Nederland aanwezig is voor onderwerpen als een nieuwe internationale economische orde en de langetermijnontwikkelingsstrategieën van de Verenigde Naties. Die belangstelling beperkt zich niet tot de overheid: zo bestaat in ons land een particuliere stichting onder de naam RIO (Reshaping the International Order) en een vereniging NIO (Nieuwe Internationale Orde).

In Nederland is er relatief weinig aandacht voor het ontwikkelen van theorieën over de noord-zuidproblemen en voor de concrete economisch-politieke situatie. In vroeger jaren is de belangstelling voor theorievorming in ons land groter geweest. Zo werd in de eerste helft van deze eeuw in Nederland de theorie van de dualistische economie geformuleerd door schrijvers als Van Gelderen, Boeke en Van der Kolff. Deze dualistische theorie is in vele opzichten als een voorloper van de dependencietheorieën van de jaren zestig te beschouwen.

De geringe belangstelling voor de concrete economisch-politieke betrekkingen tussen arm en rijk lijkt de onvermijdelijke tegenzang te zijn van de wens tot hooggestemde normen. Die normen, zoals het willen streven naar een andere wereldeconomische orde, verdragen zich moeilijk met de realiteit van alledag. Dit heeft overigens wel als consequentie dat de normstelling in aanzienlijke mate vrijblijvend is.

De Nederlandse benadering van de derde wereld in de vorm van praktische hulp en verheven idealen is sterk emotioneel. Het leidt tot presentatie van het ontwikkelingsprobleem via de media in de vorm van het direct uitbeelden van de ellende in de arme landen, vaak gevolgd door acties die grote sommen gelds opleveren voor lening van nood. Pogingen om tot andere uitbeelding te komen zijn blijven steken in te weinig theoretische fundering en in de ontkenning van de economisch-politieke realiteit. In de „Ver-van-mijn-bed-show” die de KRO sinds een jaar op de televisie brengt, zijn de hongerende kinderen vervangen door zangers en orkestjes uit

ontwikkelingslanden. Dat is in wezen hetzelfde emotiesjabloon als de honger-ellende-formule.

Door dit alles blijven in Nederland de achtergronden van het ontwikkelingsvraagstuk verborgen. Het ingewikkelde krachtenveld van politieke en economische relaties blijft buiten het beeld. Wie probeert dat krachtenveld te analyseren en er beleid voor te formuleren, krijgt het in ons land hard te verduren.

In de afgelopen weken is dat wederom gebleken. Zo presenteerde minister De Koning een nota over *Ontwikkelings-samenwerking in wereldeconomisch perspectief*, waarin hij een brug heeft geslagen tussen enerzijds de bij herhaling geformuleerde normen en anderzijds de economische realiteit van de noord-zuidverhoudingen. Zo'n nota gaat per definitie over concrete dingen en is per definitie zakelijk van aard. En dat wekt grote weerstand op. In het Kamerdebat is de nota door sommigen „koudbloedig” genoemd. Lockefeer verwijt de nota „moehed als het gaat om de bestorming van de structuren in de wereldeconomie” 1). En nog veel heftiger was de kritiek van Emmerij: doormodderen, de rotte appels worden verborgen, preuts, huichelachtig 2).

Een tweede voorbeeld is het rapport van de commissie-Brandt 3). Dat rapport is op verzoek van McNamara opgesteld door een groep van hooggekwalficeerde politici en deskundigen en komt met een aantal praktische voorstellen om de betrekkingen tussen arm en rijk te verbeteren. Ook dat rapport is zakelijk en geeft aan hoe het ontwikkelingsprobleem kan worden aangevat. En ook dat rapport wordt door de Nederlandse ontwikkelaars weggeschreven. Kussendrager kwalificeerde het als een gemiste kans 4).

Vanwaar al die afwijzende kritiek en al die heftigheid in de reacties? Waarom distantiëren de Nederlandse ontwikkelaars zich van een beleid dat erop gericht is om de sinds jaar en dag be-

nadrukte wenselijkheden in realiteiten om te zetten? Misschien is het moeilijk te verdragen dat door de concrete benadering het ontwikkelingsvraagstuk niet langer een fraaie droom is à la Kiplings „world-to-come”, maar dat het een werkelijkheid wordt van werkgelegenheid, kapitaalmarkt, patenten, import en export. De dromers verzetten zich daartegen. Zij willen die realiteit niet. Voor de dromers is het ontwikkelingsvraagstuk primair een beleving van verheven idealen en niet een tastbaar werkstuk waarbij vuile handen worden gemaakt.

Misschien ook is er bitterheid omdat alle goede bedoelingen van de dromers in de afgelopen decennia zo weinig hebben opgeleverd en omdat steeds duidelijker wordt dat wij er niet aan kunnen ontkomen om met het kleine, het alledaagse, te beginnen. De weerstand tegen dat alledaagse is onwaarschijnlijk groot. Suzanne Bisschoff gaf daarvan in de *Volkscrant* deze dagen nog eens blijk 5).

De Nederlandse ontwikkelaars leven op gespannen voet met de barre werkelijkheid. En die werkelijkheid wordt nog harder door de feitelijke ontwikkelingen die zich in de noord-zuidrelatie voltrekken. Het verdubbelen van het betalingsbalanstekort van de ontwikkelingslanden in enkele jaren tijd naar \$ 80 mrd. in 1980, het stagneren van de recycling van de oliedollars, de volstrekte mislukking van de industrieconferentie afgelopen januari, de ontwikkelingen in Iran en de recente confrontatie tijdens de patenten-onderhandelingen te Genève, maken de noord-zuidrelatie steeds grimmiger en steeds agressiever. Dat betekent dat het ontwikkelingsbeleid steeds meer een beleid wordt van conflictbeheersing in plaats van goedertierenheid. Er waait een kille wind tussen noord en zuid. Wie die niet voelen wil, plaatst zich buiten de werkelijkheid van onze wereld. De dromen worden steeds meer dromen.

1) H. Lockefeer, De nieuwe realiteiten, *de Volkscrant*, 9 februari 1980.

2) L. J. Emmerij, Het neo-realisme, *Onze wereld*, 12 december 1979.

3) *North-south: a programme for survival*, Pan Books, Londen/Sydney, 1980.

4) N. Kussendrager, Rapport Commissie Brandt: een gemiste kans, *Trouw*, 16 februari 1980.

5) S. Bisschoff, Westen moet beleid herzien, *de Volkscrant*, 16 februari 1980.